

NIEUWS
BRIEF

D. Prins

redactie:

Asterstraat 3

E. den Boer, .

Rhenen

W. Hoorn,

G. van der Voet

adres: Stichtse Rand 42, 3911 JV Rhenen

86-1

VAN DE REDAKTIE:

Het is niet louter een "bosnummer" geworden, zoals in de vorige Nieuwsbrief voorspeld werd, maar toch ruimschoots aandacht voor bomen en hout in deze aflevering.

- Allereerst aandacht voor de los bijgevoegde uitnodiging voor onze jaarvergadering op donderdag 24 april aanstaande. Op deze avond zal een lezing gehouden worden en een film vertoond worden over het tropisch regenwoud;
- de ondersteunende brief van Prof.dr.Ir. R.A.A. Oldeman met een voorstel tot een positieve actie om het tropenbos te beschermen;
- Dirk Prins geeft zijn visie over het Regionaal Bosplan;
- Actueel is het artikel over een dreigende ontgronding van Prattenburg;
- Verschillende berichten over de effecten van "zure regen", m.n. Verkeer en zure regen;
Mest in Utrecht
Minder zure regen met Eko-produkten, waarin het gebruik van (drijf)mest en compost tegen elkaar afgewogen worden.
- Verslagen over:
 - knotseizoen 1985/86
 - politieke forum discussie over energiebeleid
 - groenoverleg met de gemeente
- Natuurlijk ontbreken de Ditjes en Datjes van Dirk Prins niet, dit keer over het vogeljaar 1986 en de diverse activiteiten hier om heen.

Achterin de Nieuwsbrief het jaarverslag van de W.M.R. 1985

wordt 4 wk. uitgesteld!

TOEPASSING TROPISCH HARDHOUT

In de vorige nieuwsbrief meldden wij dat de werkgroep een brief geschreven had aan het College van B en W en de Gemeenteraad, waarin zij haar zorg uitsprak over het gebruik van tropisch hardhout (Azobé) bij de renovatie van de Molenstraat. Deze brief was vergezeld door een brief van Prof. dr. ir. R.A.A. Oldeman, hoogleraar Bosteelt. Het antwoord, dat wij op 28 febr. j.l. van B en W van Rhenen ontvingen, was gelukkig in zoverre positief, dat buiten de oude kern van de binnenstad, geen Azobé paaltjes meer zullen worden geplaatst.

Wij betreuren het echter wel dat er met geen woord gerept wordt over het voorstel van Prof. Oldeman tot stichting van een Rhenens' regenbosfonds.

Omdat de werkgroep dit een positief voorstel vindt, besloten we deze brief bijna in z'n geheel te publiceren in onze Nieuwsbrief. Misschien zijn er donateurs, die hiervoor het initiatief willen nemen?

Geachte Dames en Heren,

Uw zorg om verantwoord met tropisch loofhout om te gaan siert U. De kwestie van de paaltjes in Rhenen is een klein concreet voorbeeld van een grote algemene kwestie, die overigens geenszins door een algemene boycot van tropisch loofhout kan worden opgelost: inderdaad hebben de betreffende tropische landen deviezen nodig, en als wij het hout niet kopen doet dat wel een ander, die misschien niet zo bezorgd is over de gevolgen.

Dit neemt niet weg, dat ondoordacht gebruik van tropisch hout kan leiden tot verspilling. Tenzij de Azobé-paaltjes afkomstig zijn uit zaagafval van stammen die toch verzaagd werden voor havenhout (dan zijn de paaltjes namelijk een middel om een groter deel van hetzelfde hout te gebruiken), is het verwerken van Azobé-stammen louter voor gebruiksdoelen waarvoor andere houtsoorten evengoed gebruikt kunnen worden, een vorm van verspilling van natuurlijke hulpbronnen. De teelt van Azobé wordt in West-Afrika wel bestudeerd, maar levert nog geen concrete resultaten. Zolang dat zo blijft wordt er meer Azobé gekapt dan erbij groeit, hetgeen een zaak van slecht beheer is.

Een evenwichtige oplossing van Uw paaltjes-probleem zou zijn, dat de gemeente besluit om een goedkoper materiaal dan Azobé te gebruiken zoals tweede sortiment eiken of ander door U genoemde materialen, en het prijsverschil te storten bij een organisatie die zich tot doel stelt om een bijdrage te leveren aan een beter beheer van het tropisch regenbos. Want daar gaat het tenslotte om, en zo wordt ook de tropische economie behartigd. Het zal U wellicht verbazen, maar er is in Uw gemeente zo'n organisatie, te weten Ouwehands' Dierenpark. Daar bestaan plannen om onder glas experimenten met het beheer van tropische bomen (en wellicht een stukje ecosysteem) mogelijk te maken. Onderhandelingen zijn gaande om dit in het kader van het nationale programma TROPENBOS te doen.

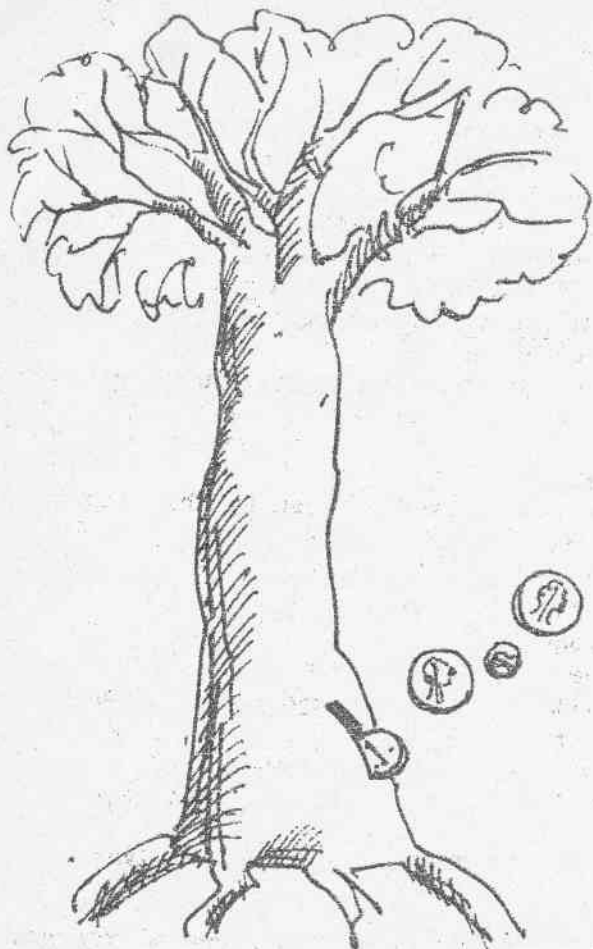
Indien er binnen Uw gemeente belangstelling zou bestaan om elke keer dat er hout gebruikt moet of kan worden deze afweging te maken, inbegrepen de bijdrage aan het beter beheer van tropische bossen, dan kan Uw zorg om beter met tropisch hout om te gaan in positieve actie vertaald worden. Dat is altijd beter dan puur negatieve reacties, zoals boycots.

En indien Uw gemeente zijn naam aan een dergelijke positieve actie zou willen verbinden, dan zou ik me kunnen voorstellen dat er een "Rhenens' regenbosfonds" werd gesticht van waaruit via de accumulatie van kleine bijdragen van bovengenoemde aard of ook wellicht van geïnteresseerde particulieren, van tijd tot tijd een relevant project wordt gesteund. Voorts zou met een dergelijke identiteit zo'n fonds een voorbeeldfunctie kunnen verkrijgen in de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

U vroeg mijn advies in de Azobé-paaltjes zaak, en ik meen niet beter te kunnen doen dan U te wijzen op een aanpak die zowel in Nederland als in de exportlanden minstens één kleine zode aan de dijk zet.

Prof.dr.ir.R.A.A. Oldeman

REGIONAAL BOSPLAN

PROJECTGROEP ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Dat de gemeente Rheden wel degelijk geïnteresseerd is in derde wereldproblemen, blijkt uit het feit dat op initiatief van het gemeentebestuur een projectgroep ontwikkelingsamenwerking in het leven geroepen is.

Begin februari is er een eerste bijeenkomst geweest op het gemeentehuis waarvoor mogelijke belangstellenden (mensen met ervaring in ontwikkelingswerk, reeds actief via kerkelijke hulpverlening e.d.) waren uitgenodigd.

Inmiddels is een kleine kerngroep bezig een opzet uit te werken waarmee de rhenense werkgroep zinvol kan werken zonder bv. het werk van bestaande organisaties in Rheden te overlappen. Met name bewustwording van en voorlichting over de derde wereldproblematiek hebben de belangstelling.

Misschien is voor deze werkgroep het voorstel van Prof. Oldeman om een "rhenens" regenbosfonds" te stichten een aanknopingspunt ?

Willy Hoorn

Een echte natuurvisie ontbreekt!

Dit voorjaar lagen 3 provinciale beleidsstukken ter inzage voor kritiek: Streekplan, Nota Stiltegebieden en het Regionaal Bosplan.

Op de eerst- en laatstgenoemde heeft onze werkgroep een bezwaarschrift geschreven - ontgronding Prattenburg, Rondweg-Oost Veenendaal en gemeentelijke herindeling kwamen voorts nog apart ter sprake.

Wat betreft het Streekplan had, naar mijn mening, het bezwaarschrift nog wat "kompetenter" kunnen zijn als naast de bezwaren tegen een aantal concrete bestemmingen op de Plankaart (te grote penetratie Veenendaals industriegebied in het Binnenveld, te weinig A-n-gebieden, enz.), we ook wat meer kritiek hadden geleverd op de ouderwetse groeivisie op de landbouw zoals die in de Toelichting naar voren kwam. Verhoging van produktie en aantal koeien per hectare, dat is nu toch echt achterhaald ! Je kunt het nooit genoeg zeggen: in verband met de zeer vele milieu- en wereldmarktproblemen moet in de westerse landen de landbouwproduktie omlaag en in de derde wereldlanden moet de produktie voor de eigen bevolking omhoog!?, de landbouwrijzen omhoog, minder afhankelijkheid van de boeren van banken, industrieën, milieuvriendelijker = extensiever teeltmethoden, herstel van natuurwaarden: het wordt werkelijk de allerhoogste tijd!

Wat betreft het bezwaarschrift op het Regionaal Bosplan van de provincie Utrecht wilde ik graag de volgende kritische kanttekeningen plaatsen.

Wat is er aan te merken op de "filosofie" van het genoemde Bosplan ? Vrij vertaald is mijn kritiek: het waren houttelers, die Nederland "herbebosten", en degenen die nu onze bossen beheren - zelfs die bij Natuurmonumenten - , zijn dat nog steeds De natuuraspekten van onze bossen hebben slechts een "toegevoegde" toevallige betekenis, zelfs in de 18% bossen met hoofdfunctie natuur die er moeten komen. Uitgangspunt zijn en blijven de kunstmatische situaties die door de houttelers in het verleden zijn geschapen. De volgende punten onderscheid ik.

a. Men gaat nog steeds niet uit, zelfs niet voor de natuurbossen, van de boomsoorten die er oorspronkelijk - dus voordat de mens Nederland en elders ontboste - van nature groeiden, bijvoorbeeld op de schrale droge Heuvelrug o.a. berken en eiken, en op vochtige plaatsen o.a. elzen en wilgen.

Naaldhout is en blijft uitgangspunt, waarbij vooral de douglasspar (uit Noordamerika) een steeds prominenter rol moet gaan spelen, zoals vroeger de grove den.

Mocht er boesengrond, die in verband met de overproduktie van melk en tarwe deels "overbodig" is geworden, voor houtteelt bestemd gaan worden, dan moet ook daar bijna uitsluitend douglas (en japanse larix) worden aangeplant, en niet bijvoorbeeld de populier zoals velen misschien zullen denken. Dus zien we over enige tijd volop douglassparren in het Binnenveld en in de uiterwaarden ?? - net als in de Hautes Fagnes en Ardennen: allemaal exotisch naaldhout, en praktisch niet de beuken, eiken, essen, elzen, enz., die daar net als hier thuishoren. Wat triest, dan zullen de inheemse ecosystemen steeds verstoord en veranderd blijven ...

Ook in de natuurbossen blijft men hout oogsten, bv. de grove den. Alsof de natuur zich zelf niet kan regelen!?

Het Bosplanverhaal begint toch wel degelijk met de bosgeschiedenis van Nederland, dus met een gebied aangegeven van de oorspronkelijke boomvegetatie (vele verschillende loofhoutsoorten, geen naaldhout). Maar die natuurlijke bossen komen verder nergens meer ter sprake, dus waar praat men dan nog over ?? In het hele verhaal komt nota bene geen enkele keer het woord "inheems" of "exoot" voor, alsof die begrippen tegenstelling helemaal niet bestaat

Men spreekt wel van "behoud van natuurwaarden" en "het ontwikkelen van een zo hoog mogelijke graad van natuurlijkheid binnen het bestaande bos". Over "natuur" heb je het dan echter niet meer. Vandaar misschien ook niet het gebruik van "natuurbos", maar van het slimmere "bos met hoofdfunctie natuur"??

b. Bij de keuze van de bossen met de hoofdfunctie natuur noemt men als hoofdcriterium de ouderdom van de aanwezige kultuurbossen. Hoe ouder een bos, hoe groter de natuurlijke waarde volgens de filosofie van het Regionaal Bosplan. Dat is ecologisch gezien natuurlijk onzin. Natuur vind je toch allereerst op plaatsen waar de menselijke invloed het geringst is, en niet waar toevallig de bomen het oudst zijn??

Al weers: dit past wel geheel binnen de houtteeltbegrippen, daar er in een oud bos minder arbeid wordt verricht aan dunning en ondergroei-beheer!

Men heeft het dan over "gerijpte bosbodem", "oude bossen", enz. Beter criteria voor natuurwaarden lijken me:

- het maximaal toestaan van spontane opslag (in bosbouwtermen "natuurlijke verjonging"), en dus van spontane menging van soorten en leeftijden, en dus ook:
 - geen bomen op rijtjes;
 - ook de struikenlaag volledig kans geven zich te ontwikkelen en dus niet wegkapen zoals nu gebeurt (zie verder punt c), en daarmee:
- volledig kansen geven aan hier thuis horende lijsterbessen, vuilboom, berken, eiken, hazelaar, hulst, haagbeuken, meidoorns, kamperfoelie, elzen, (inheemse) vogelkers, vlieren enz. Per perceel zie je nu meestal slechts 1 soort
- laten liggen weggroten van ongevallen bomen, waar weer vele soorten planten en dieren van kunnen leven,
- ook de kruidachtige planten veel beter laten ontplooiën,
- niet dunnen, daar de bomen elkaar vanzelf wel verdringen.

Kortom dus: laat het bos geheel met rust!! Vergelijk de Oostvaardersplassen wat komt de natuur toch snel, als je niet ingrijpt. En zie eens hoe snel er bos ontstaat op een heideveld: de mens is echt niet nodig.

Ook in je tuin heb je zo boompjes staan (via de vogels). Vandaar dat teksten zoals "boslevensgemeenschappen met goede ontwikkelingsmogelijkheden" in het Bosplan getuigen van een afwezigheid van ecologisch inzicht.

c. In de vele bladzijden over bosbeheer staat nergens iets over het sparen dan wel ontwikkelen van struikétage. Bij natuurwaarden zul je het daarover toch óók moeten hebben ?? Bij het gewone "besonderhoud", maar ook bij de bestrijding van de Amerikaanse vogelkers moet men niet zomaar alle vlier, lijsterbes, berk, enz. verwijderen, omdat juist die de "natuur" vertegenwoordigen! (zie vorig punt). In de laatste bijlage staat iets over "étages", maar daarmee worden plantagebomen van verschillende leeftijden bedoeld ... Je krijgt de indruk, dat in de bosbouw de bodemvegetatie alleen maar als hinderlijk en kostenverhogend worden gezien en slechts soms aan de bosrand worden getolereerd.

precies als hij plantvoet
en tuin als je schuffelt
* door de 4 struiken steeds weer te verwijderen
voortdurend een gat (ecol. niche) waar den het
"onkruid" = storingsplantsoorten (am. vogelkers!) in deikt !!

N.B. In vroeger jaren werd - zie ook in de rhenense Stadsbossen! - zelfs o.a. wel grauwe els als onderbeplanting aangebracht, als zogenaamd "vulhout" om de grond niet te veel te laten verzuren door al die naalden van den en larix, terwijl toch van nature vele loofhoutsoorten spontaan opslaan Met het aanbrengen van de amerikaanse vogelkers voor dat zelfde doel zaten de houtvesters natuurlijk helemaal op een verkeerd spoor. Over het beheer van deze "bospest" vinden we trouwens helemaal niets in het Bosplan, terwijl dat toch een belangrijke zaak is.

d. Naast het "bos met hoofdfunctie natuur" is al het andere bos, dus 82%, "multifunktioneel bos", een modern eufemisme voor produktiebos. Als daar een aantal vogelsoorten in broeden en men kan er lekker wandelen, dan wil dat nog niet zeggen, dat er zo maar tegelijk aan 3 functies wordt voldaan, namelijk houtproduktie, recreatie en natuur. De houtbouw overheerst dan altijd, zeker met monokultures van naaldhout van één leeftijd en op rijen. Dat percentage van 18% natuurbos kan op de Utrechtse Heuvelrug best veel hoger gekozen, want op deze schrale gronden ligt de houtproduktie relatief laag, dus het offer aan de natuur relatief hoog. Als we betere gronden gaan bebossen, krijgen we snel meer hout (en minder van die overbodige melk en tarwe!).

e. Men heeft het in de teksten vaak over "natuur", maar enige namen van vogel- en plantensoorten ontbreken geheel, laat staan inventarisatiegegevens of data over voor/achteruitgang in aantallen van interessante soorten. De enige namen zijn die van produktiehoutsoorten. Zo krijg je niet de indruk, dat men echt de natuurwaarden wil bevorderen of daarin geïnteresseerd is.

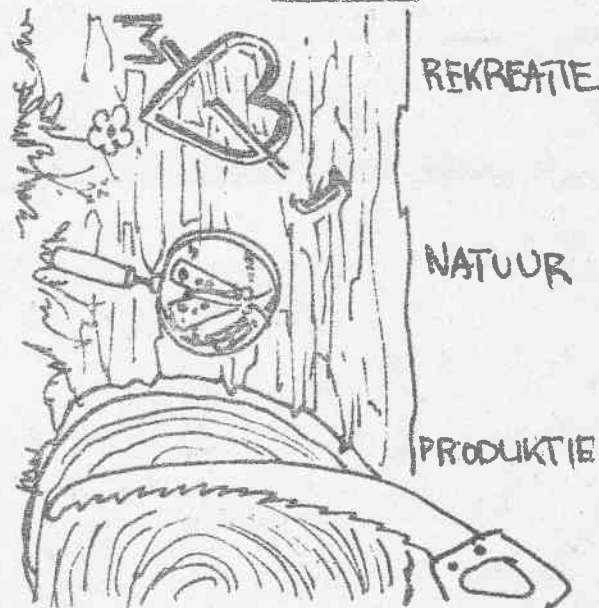
f. De bossterfteproblematiek ("zure regen"-effekten) wordt nauwelijks genoemd. Dat des xoten, met de douglasspar voorop - zie onze Stadsbossen...!, hierin het gevoeligste zijn, wordt kennelijk niet als argument gezien om meer inheemse (=loofhout) soorten aan te planten.

g. Over het verdwijnen van de houtwallen in het agrarisch gebied wordt niets gezegd, terwijl dit toch landschappelijk en ecologisch gezien een urgente kwestie is.

h. Hakhoutbeheer door derden (partikulieren: haardhout) wordt niet genoemd. Op de Grebbeberg zien we echter dat dit een goedkoop stukje bosbeheer kan zijn.

i. De Laarschenberg krijgt een aanduiding multifunktioneel bos: waarom niet net als de Grebbeberg een bos met hoofdfunctie natuur?!

j. Wat betreft de Rhenense Stadsbossen (multifunktioneel bos): het natuuraspekt zou best eens heel wat versterkt kunnen worden, gezien de belangrijke recreatieve functie en de vrij geringe houtopbrengsten. Voor de manier waarop zie punt b en c. Met name de struikétage wordt voortdurend veel te veel verwijderd (te samen met de "bospest"), dus lijsterbes, vlier, enz. krijgen te weinig kans. Daardoor is er ook te weinig dekking voor het wild en de vogels. En dan dat veel te overdreven op snoeien vande bomen, vorig jaar bloeden de berken leeg! Maar in deze richting zijn er nu toch voor enkele bosgedeelten "natuurvriendelijker" plannen. Met name de berk wordt meer gespaard. Voorts hebben we nu een inspraakcontact via de Vogelbescherming.

Blijft echter het enorm hoge bosonderhoudsbedrag, dat onze gemeente elk jaar kwijt is aan de Heidemij ...!-

Elke bosdeskundige vindt 90.000 gulden per jaar voor 100 ha bos (volgens verslag van commissievergadering in de "Vallei", 8 april 1983) onbegrijpelijk hoog, ook al houdt je rekening met de extra recreatieve voorzieningen die hier nodig zijn.

De andere bossen worden veel goedkoper beheerd. Wie wil deze gemeenschapsgeldkwestie eens controleren?!

Dirk Prins

ONTGRONDING PRATTENBURG

In maart jl. lag in het gemeentekantoor de aanvraag voor een grote ontgronding op de Heuvelrug ter inzage. Het betreft een ontgronding van 33 ha in een deel van het landgoed Prattenburg en direkt grenzend aan de afgraving "De Dikkenberg- Kwintelooijen" aan de Oude Veense grindweg. De grote belanghebbenden bij dit projekt zijn de twee Rhenense kalkzandsteenfabrieken en de gemeente Veenendaal.

De kalkzandsteenfabrieken zijn bijna uitgegraven in Kwintelooijen en zitten te springen om een nieuwe concessie voor de winning van industriezand. Voor hun kalkzandsteen en nog specialer de kalkzandsteen-gevelsteen (de zog. Cevosteen) moet het zand aan zware eisen voldoen. De gemeente Veenendaal met z'n door de provincie aangemoedigde expansiedrift heeft behoefte aan ophoogzand om gronden geschikt te maken voor de woningbouw en voor de aanleg van de rondweg-Cost.

De Utrechtse Heuvelrug heeft beide te bieden, zowel het kwalitatief hoogwaardige industriezand als het ophoogzand. De afstand van "Prattenburg" naar Rhenen en Veenendaal is niet groot en men heeft slechts met twee eigenaars te maken. Alles lijkt dus ideaal en men behoeft zich dan ook niet te verwonderen dat de Provincie Utrecht blijkens haar studierapport uit 1983 over mogelijke lokaties ("Plan-ning centrale ontgronding(en) in de regio Zuid-Oost Utrecht") blij is met "Prattenburg".

"Prattenburg" lijkt niet alleen een goede lokatie na de afweging van de natuur- en landschapsbelangen contra de belangen van de "zandbehoefte", maar ook omdat in de regio ZO-Utrecht nu volstaan kan worden met één grote centrale ontgronding in plaats van meer kleinere.

Desondanks is de WMR, en met haar de Stichtse Milieufederatie, hier niet gelukkig mee.

Waarom niet?

In de eerste plaats niet vanwege de onherstelbare aantasting van de geomorfologie van de stuwwal.

De huidige afgraving Kwintelooijen is al groot: 48 ha. Met de geplande ontgronding Prattenburg van 33 ha erbij, minus een

overlapping van ca. 12 ha, zal er een gat in de heuvelrug ontstaan van 69 ha.

Een verlies dat niet meer te compenseren is, niet in het minst vanwege de bestemming die de ontgronding na voltooiing ongetwijfeld zal krijgen: een intensief bezocht recreatieoord, dat zeker in een behoefte van het steeds uitdijende Veenendaal zal voorzien.

Ook al is de waarde van de huidige bosvegetatie niet erg groot, na een dergelijke ontgronding en met het vooruitzicht van intensieve recreatie, zal dit stuk heuvelrug ook geen potentie tot enige natuurwaarde meer hebben.

Een ongestoorde gradiënt van hoog naar laag, essentieel voor de ontwikkeling van hoogwaardige natuur, is voorgoed kapot.

Een ongewenste situatie, welke niet strookt met het beleid van de Rijksoverheid en ook niet met dat van de provincie Utrecht. De Utrechtse Heuvelrug krijgt in de Nota Landelijke Gebieden de "hoofd-functie Natuur, zone-D", en in het structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud krijgt deze voor grote delen de bestemming "grote eenheid natuurgebied".

In de provinciale streekplannen (het vigerende "Utrecht-Oost" en het ontwerp "Utrecht") is men uiterst terughoudend ten aanzien van ontgrondingen.

3 Jaar geleden, april 1983, weigerde de provincie een vergunning voor ongeveer dezelfde ontgronding als nu, ten NW van Kwintelooijen, met vrijwel dezelfde argumenten als boven genoemd en werd het bovendien wenselijk geacht het afgegraven terrein Kwintelooijen in te richten voor extensieve recreatie en vormen van natuurbouw.

Een tweede reden waarom de WMR de noodzaak van deze ontgronding niet ziet, ligt in de achterhaalde (?) behoefte van de kalkzandsteenfabrieken en de gemeente Veenendaal.

De kalkzandsteenfabrieken hadden nl. eerder een vergunning aangevraagd voor een centrale ontgronding in de Marspolder bij Lienden. Na een positieve advisering van de Raad van Waterstaat tijdens de behandeling bij de Raad van State in februari jl. moet de goedkeuring voor een ontgronding aldaar binnenkort te verwachten zijn.

POLITIEKE FORUMDISCUSSIE

Voor Veenendaal zal een ontgroning, die na voltooiing een surfplas oplevert, veel aantrekkelijker zijn dan een droog gat in Kwintelooijen-Prattenburg.

Tot voor kort vond ook de provincie een surfplas voor Veenendaal noodzakelijk en bombardeerde zo'n projekt nabij de Koo-steeg zelfs tot speerpunt in zijn Toeristisch Recreatief Ontwikkelings Plan. Gezien eenzelfde behoefte van Ede aan ophoogzand en surfplas, ligt het voor de hand dat de provinciebesturen van Utrecht en Gelderland contact met elkaar opnemen om samen een lokatie te zoeken waarvan Veenendaal en Ede kunnen profiteren.

Op het bezwaarschrift van de WMR en de Stichtse Milieufederatie kwam recent (4-4-'86) in "De Vallei" een reactie van de kalkzandsteenfabrieken. Hierin zeggen zij "Prattenburg" veruit te prefereren boven de Marspolder, omdat vanwege de procedure rond de Marspolder, die al jaren een lijdensweg was en nog lang (?) niet afgerond zou zijn. Ook Veense sannenemers blijken Prattenburg toe te juichen.

Hoe dit gaat aflopen, is nog een open vraag.

De Werkgroep hoopt dat het gezonde verstand en een warm hart voor natuur en landschap de doorslag zullen geven.

Grietje van der Voet

De door de werkgroep georganiseerde politieke forum discussie over energiebeleid, toegespitst op Rhenen, mag belijst een succes genoemd worden. Niet dat op 6 maart jl. het bovenaaltje van gebouw Irene afgeladen vol was, maar er was voldoende publiek, en de doelgroep (raadsleden) was van alle partijen ruia vertegenwoordigd.

Bovendien was de kwaliteit van de inleidingen uitstekend! En de daarop volgende discussie tussen de raadsleden, de zaal en de inleiders bereikte het beoogde resultaat: de aanwezige raadsleden moesten toegeven dat energiebeleid méér was dan energiebesparende maatregelen nemen.

De voorbereidingscommissie van de WMR had met zorg de sprekers uitgekozen:

- Jaap Jelle Feenstra van het Centrum voor Energiebesparing te Delft;
- wethouder J.A.A. Stenbeek van Driebergen (18.000 inwoners);
- Tis Renzen van de Stichting Milieuwoningen uit Leiden.

Feenstra beet de spits af en met zijn verhaal deelde hij de nederlandse gemeenten in in 3 generaties.

De 1e generatie -gemeenten schrijven een energienota, besparen warmte d.m.v. isolatie van het eigen woningbezit en beheer van gebouwen en besparen electriciteit d.m.v. aanpassing van verlichtingsarmaturen of efficiënter gebruik van straatverlichting.

Hiertoe behoort de gemeente Rhenen (tot nog toe).

De 2e generatie -gemeenten houden zich bovendien bezig met onderzoek naar gebruik van duurzame energiebronnen zoals zon, wind, water en warmte-krachtkoppeling.

De 3e generatie -gemeenten beschouwen deze maatregelen als onderdeel van een beleid. Dit beleid wordt dan ook zeer ver doorgevoerd. Bestemmingsplannen worden hierop doorgelicht; er gaat voorlichting naar bedrijven omtrent energiebesparing; er wordt gestreefd naar weggelegenheden in deze sfeer (kringloopbedrijven, glasboer).

De stap van 1e naar 3e generatie is groot, maar voor een gemeentebestuur zijn er vele mogelijkheden om het energiegebruik in de gemeente te beïnvloeden, rechtstreeks of indirect.

De gemeente heeft de volgende beleidsinstrumenten :

a. REGELGEVING

Belangrijkste voorbeeld is de bouwverordening, verhoging van isolatie-norm; goede zontoetreding.

b. VERGUNNINGENBELEID

Het zou een goede zaak zijn in het gemeentelijke vergunningenbeleid af te steunen op het (toekomstig) gebruik van zon en wind-energie.

c. PLANONTWIKKELING

Dit is nauw verweven met het verordeningen- en vergunningenbeleid. Bestemmingsplan, stedenbouwkundig uitbreidingsplan, stadsvernieuwingsplan en de ontwikkeling van bedrijfsterrein leggen stuk voor stuk het toekomstige energiegebruik in het betreffende gebied voor een deel vast.

d. BEHEER

Wijze van onderhoud en het aanbrengen van mogelijke verbeteringen kan in enkele gevallen de helft schelen in brandstof- of stroomverbruik. (gemeentelijk vervoersbedrijf, plantsoendienst, beheer van bouwwerken, wegen enz.)

e. INVESTERINGEN

Met de gemeentelijke beheersfunctie en met het opzetten van nieuwe activiteiten zijn investeringen gemoeid. Aanwending van geld voor isolatie, energiesuinige apparatuur of de benutting van duurzame energie kan rendabel zijn. (terugverdientijd). Bovendien is de voorbeeldfunctie een extra argument.

f. DEKLINAME IN INSTELLINGEN

De gemeente kan een actief beleid voeren via het nutsbedrijf. Dit kan leiden tot een actievere opstelling van energiebedrijven op het punt van bevordering van duurzame energiebenutting en van warmtekrachtkoppeling.

g. ONDERSTEUNING

De gemeente heeft de mogelijkheid om allerlei initiatieven te ondersteunen in de vorm van advies, goedkope huisvesting, bespoedigen van vergunningen, aanwijzen van begeleiders e.d.

Initiatieven in de sfeer van energiedienstverlening en milieuvriendelijke werkgelegenheidsprojecten verdienen in principe dergelijke ondersteuning.

h. VERTEGENWOORDIGING

De gemeente is vertegenwoordigd in organen op bovengemeentelijk niveau, de gemeente kan hierin een stimulerende functie vervullen door besparingsprogramma's te laten opzetten en uitvoeren door decentrale opwekking te bevorderen e.d.

i. OVERLEG

Gemeentebestuur als overleginstantie. Woningbeheerders, productiebedrijven, het kleinbedrijf, de transportsector, sportorganisaties zijn energieverbruikers die weliswaar niet onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid vallen, maar zich wel door de gemeente kunnen laten wijzen op de mogelijkheden voor energiebesparing.

j. VOORLICHTING

Naast de voorlichting van energiedistributiebedrijven, Gasunie, ministeries en consumentenorganisaties heeft de voorlichting door de gemeente haar eigen plaats. Eigen initiatieven brengen eigen voorlichting mee.

Uitvoering.

Het uitvoeren en toepassen van al deze beleidsinstrumenten kan het best gedaan worden door één wethouder en één uitvoerend ambtenaar als eerstverantwoordelijken aan te wijzen.

Een duidelijk programma, een planning en prioriteiten moeten vastgesteld worden.

Binnen het Streekverband Zuid-Oost Utrecht, waar ook Rhenen deel van uit maakt, heeft de gemeente Driebergen zich beschikbaar gesteld als proefgemeente. In het kader van de strijd tegen de zure regen laat deze gemeente een totaal energiebesparingsplan opstellen door het Centrum voor Energiebesparing. Alle leden van het streekverband leveren hieraan een financiële bijdrage, ook Rhenen.

Dit was de reden waarom wethouder J.A.A. Steenbeek van Driebergen uitgenodigd was als inleider; hij was een warm voorstander van het plan. Energiebesparing is duidelijk een zorg en taak voor de gemeente, zowas zij visie. Hij noemde verschillende besparende maatregelen uit de praktijk. Hij pleitte bovendien voor het toepassen van passieve zonne-energie (PZE) bij nieuwbouw.

Een voor de gemeentete zeer belangrijk instrument was volgens hem het verhogen van de isolatienorm in de gemeentelijke bouwverordening, zowel bij nieuwbouw als bij renovatie, want de burger zal uiteindelijk wel varen bij de daardoor dalende woonlasten.

De V.V.D. wethouder was een uitstekend spreker met een opmerkelijke en positieve visie op het gebied van energiebesparing.

Hierna kon T.J. Rensen van de Stichting Milieuwoningen met groot enthousiasme d.m.v. zijn "zonmetafel" duidelijk maken hoe belangrijk de stand van de woningen i.v.m. "bezinning" bij stedsbouwkundige planning kan zijn. (PZE).

Blokjes als huisjes op een plateau en een grote lamp gaven feilloos aan hoeveel zo'n woning op bv. 21 dec. al dan niet kan vangen. Zijn de woningen teveel beschaduwd dan moet men net zolang schuiven tot ieder het maximale haalt en er toch nog een aardig ontwerp overblijft.

Daarnaast rekende hij zijn gehoor voor hoe het relatief weinig meerkosten (fl. 3500,- per woning) door het toepassen van PZE, een speciale opdracht aan de architect, isolatie en tochtsluizen het gasgebruik van de woningen tot 1500 m³ per jaar terug te brengen is.

De politieke discussie, onder andere n.s.v. een aantal door de WMR gepresenteerde discussiepunten, was pittig. Van de raadsleden was Hanke Robinson het meest thuis in de materie.

Er werden veel vragen uit het publiek gesteld, vaak veel technische. Maar WMR lid Irene Henzen, de forumleider, wist het geheel uitstekend in de hand te houden.

Bij de sluiting schetste het raadslid Van Santen de avond nog als zeer verhelderend. Een verheugende opmerking voor de werkgroep, die deze avond ook als zodanig bedoeld had.

Ondanks het late uur werd nog stevig nagepreparaat door een aantal toehoorders en forumleden. Tekenend voor de gewekte interesse!

Aafke Vervoort
Willy Hoorn

IN MEMORIAM TIM RENZEN

Met verdriet heeft de werkgroep kennis genomen van de onverwachte dood van Tim Rensen, nog geen week na zijn optreden bij onze forum-diskussieavond over energie. Tijdens de voorbereidingen en op de avond zelf hebben wij hem leren kennen en waarderen als een spontaan en idealistisch man. Met veel enthousiasme en overtuigingskracht bracht hij via de door hem opgerichte Stichting Milieuwoningen zijn ideeën over energiebesparing naar voren. Soms hoef je een mens maar vrij kort te ontmoeten en kun je het gevoel hebben een vertrouwde en dierbare vriend verloren te hebben.

GROENOVERLEG MET DE GEMEENTE

Sinds het instellen van het algemene tweemaandelijks overleg met de gemeente is ook het groen vele malen aan bod gekomen.

Over dit groen bestond in het begin van dit overleg nogal wat verschil van mening.

De Werkgroep is altijd voorstander geweest om oa. geen gif te gebruiken en het groen een meer natuurlijk aanzien te geven. Dit laatste door het toepassen van meer bodembedekkers en meer inheemse gewassen.

Kruisdrachtige !!!

2222
Vooral na het uitbrengen van de groennota door de WMR is het contact met de gemeente aangaande het groen steeds aangenaamer en intensiever geworden.

Dit heeft geresulteerd in het vormen van een werkgroepje waarin voorlopig 2 leden van de WMR zitten en 2 leden van de gemeente.

In dit groepje is tot nu toe gesproken over de groenstructuur, het "groene aanzicht" van de gemeente, en de doel- en gebruiksfuncties van het openbare groen. Naast het openbare groen wordt ook, indien belangrijk, het groen en solitaire bomen van instellingen (zoals de byzondere scholen, apotheek, Huis ten Dale, terrein NS) en particulieren in aanmerking genomen.

De volgende stappen die wij hopen te zetten, zullen zijn; hoe deze functies zo goed mogelijk bereikt of gehandhaafd kunnen worden en welke maatregelen er eventueel bij horen.

Waarbij opgemerkt zij dat nu ook van de kant van de gemeente wordt gestreefd om het gif weg te houden uit de plantsoenen en in de plantsoenen meer bodembedekkers toe te passen.

door gaat het om toch om ?!?!?
Van de kant van de WMR hopen wij te bereiken dat naast hetgeen hierboven al vermeld is, er bij de gemeente een nog bredere kennis van het groen ontstaat, zodat ook zij hun voornemens beter onderbouwd kunnen verdedigen tegen de helaas nog altijd dreigende gevaren, zoals wij kort geleden nog hebben konstateren in het K.E.-plantsoen bij de bouw van de Schenkenschans.

Hans Aardema

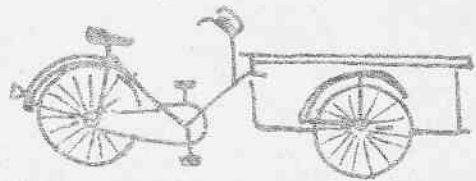
Gloew verheeldje, Haar!

Jammer, het gif verdwijnt achter de horizon en vooral ook de kruisen.
MEST IN UTRECHT

De Stichtse Milieufederatie bracht een rapport uit "Mest in Utrecht".

Hierin wordt een berekening gemaakt van de mestoverschotten in de provincie, tengevolge van hoofdzakelijk de bio-industrie. Deze is mogelijk geworden door de gigantische hoeveelheden invoer van goedkoop voeder uit Thailand en U.S.A.

VOOR VRIENDELIJK
EN VEILIG TRANSPORT,
ACTIE, OF RECREATIE:

DE WMR-BAKFIETS
STAAT KLAAR
INLICHTINGEN BIJ
SECRETARIAAT

Voor de gemeente Rheden is een overschot berekend van 220 ton P_2O_5 /jaar

240 ton N/jaar

De ammoniakuitstoot wordt voor Rheden berekend op 203 ton / jaar.

Overbemesting kan funeste gevolgen hebben voor lucht, bodem en water en vormt ook een bedreiging voor de natuurgebieden zoals de Hel, Blauwe Hel, door aanvoer van voedselrijk water, en de heidevelden op de Heuvelrug door N-bemesting via de lucht. Vanwege de hoge veebezetting op grasland is er geen afzetmogelijkheid voor mestoverschotten uit de intensieve veehouderij op grasland.

Volgend jaar zullen wettelijke normen gelden voor het uitrijden van drijfmest, zoals een verbod op gieren in de wintermaanden. Het gieren tijdens vorst op de gemeentevelden langs de Veerweg, waardoor het een week lang in de stad stonk, zal dan tot het verleden behoren. De ammoniakdampen zullen St. Cunera niet hebben behaagd, eerder belagd!

15 % van de EG uitgaven wordt gespendeerd aan het opslaan van al onze landbouwoverschotten. Voor het in standhouden van garantieprijs voor landbouwprodukten betaalt iedere burger f. 400,- per jaar. Mede hierdoor zijn de enorme overschotten, ook van mest, ontstaan.

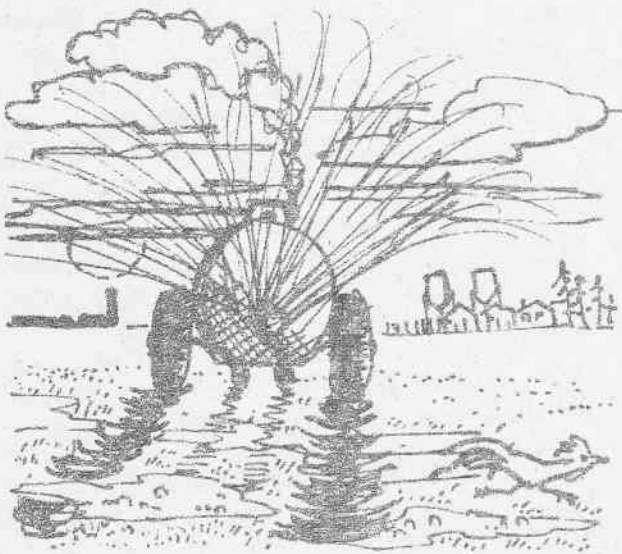
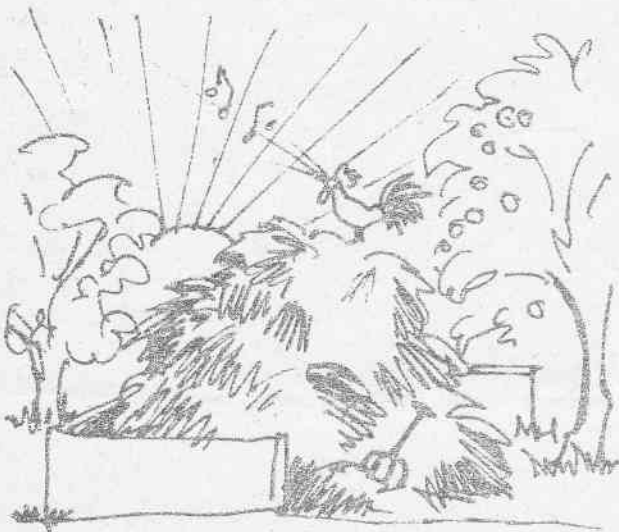
Hopelijk dwingen de nu erkende mestproblemen de landbouw in een meer dier- en milieu vriendelijke richting (zie ook artikel "a inder sure regen met EKO-produkten")

Wies Cobben.

MINDER ZURE REGEN MET EKO-PRODUKTEN

Dit verband zal men niet zo direkt leggen, maar bestaat echter wel en hopelijk is deze stelling, na lezing van onderstaand betoog, U duidelijk.

In de gangbare landbouw wordt drijfmest gebruikt, enerzijds als vorm van bemesting, anderzijds omdat men de grote overschotten aan drijfmest kwijt moet. Het gieren geeft de ammoniak gelegenheid in de lucht te verdampen, wat één van de oorzaken is van bossterfte. In gebieden met bio-industrie zelfs één van de belangrijkste oorzaken van "zure" regen.

Wat is nu het verschil tussen gangbare teelt en EKO-, biologisch-dynamische (B.D.) landbouw?

Daarvoor gaan we even terug in de geschiedenis. De engelse onderzoeker Sir Albert Howard kreeg omstreeks 1900 de opdracht om in India aan plantenveredeling te werken. Alvorens hieraan te beginnen, reisde hij 5 jaren rond om zich op de hoogte te stellen van de teelt van tropische gewassen. Hij ontdekte toen, dat in gronden welke met compost waren verrijkt, vruchtbare gezonde gewassen groeiden waarvan de wortels omgeven waren met microrhyza's, wortelschimmels. Deze werden in de grondmonsters, die hij naar Londen opstuurde, aangestoond. Ook de mensen en het vee, die van de opbrengsten van deze gronden leefden, waren veel gezonder dan de mensen die hun organisch afval niet zorgvuldig tot compost hadden omgezet om hiermee het land te bemesten.

In onderstaande boeken beschrijft hij deze boeiende ervaringen.

Op grond van zijn bevindingen is in Engeland de Soil Science opgericht en wordt in Engeland de biologische landbouw de Howard-Balfour methode genoemd. Lady Balfour is hierin nog steeds actief.

Later heeft Rudolf Steiner de waarde van het composteren benadrukt in zijn biologisch dynamische landbouw methode.

Wat is nu de waarde van compost voor bodem en lucht in tegenstelling tot (drijf)mest?

Bij drijfmest krijgt men zowel een vervluchtiging in de lucht met ammoniakgas, als ook in de bodem een uitspoeling van nitraat, fosfaat en kaliu, speciaal op de zandgronden.

Bij composteren wordt door bacteriologische en dierlijke omzetting een stabiel klei-humus complex gevormd, dat de mineralen vasthoudt, zodat geen mineralen vervluchtigen in de vorm van ammoniak of uitspeelen in de grond naar het bodewater. Bij composteren wordt mest met organisch materiaal, gemengd met kalk en klei op hopen gezet, eventueel afgedekt, zodat weinig ammoniak kan ontsnappen.

Zoals Howard ontdekte behooven plant en dier, groeiend of grazend op met compost bewerkte grond, geen kunstmatige chemische medicijnen of gewasbeschermingsmiddelen, zoals insecticiden en fungiciden tegenwoordig zo misleidend worden genoemd.

Compostering is bewerkelijk, vandaar dat de keerprijs van biologisch geteelde produkten hoger is.

Daar staat tegenover dat de kwaliteit, smaak en bewaarbaarheid hoger is en het giflieu wordt gespaard. Denken wij hierbij ook aan de gifbelten, die afkomstig zijn van de gewasbeschermingsmiddelen industrie.

Biologische produkten, waaronder biogarden en andere zuivelprodukten, groenten, broodbeleg, droogwaren enz. zijn te verkrijgen in de EKO-winkel "Onder de Poort", Kruisstraat 3, Rhenen.

Wies Cobben

Litteratuur: A. Howard, Agriculture and horticulture for health and disease. Faber and Faber.

A. Howard, An agricultural Testament. Faber, and Faber.

VERKEER EN ZURE REGEN

De week van 19 tot 24 april is dit jaar weer uitgeroepen tot Zure regenweek.

Overheidsinstanties en landelijke milieus-organisaties geven dan versterkte aandacht aan de oorzaken en problemen die met zure regen te maken hebben.

Om de akties zo goed mogelijk te laten verlopen is er een programma-indeling gemaakt.

Zaterdag 19 april: Landelijke start van de week met ballonvaartakties bij grote verzuurders. Start landelijke voorlichtingscampagnes op NS-stations.

Zondag 20 april: Bos en stadswandelingen. Mensantallen van onze werkgroepleden leiden excursies langs plaatsen waar de Rhenense bossen ook een duidelijke aantasting laten zien. Vooral de douglassparren zijn hier het slachtoffer. Oorzaak en gevolg worden besproken. U kunt zich melden voor de ochtendwandeling om 10.30 uur op de parkeerplaats van de trimbaan achter Rhenen. 's Middags start de rondleiding om 14.00 uur van dezelfde plaats.

Maandag 21 april: Mogelijk nog een rondleiding. Te bevragen bij de V.V.V.

Dinsdag 22 april: Verkeersaktiviteitendag. Aanbieding van het landelijk manifest aan het gemeentebestuur om 14.00 uur in het gemeentehuis.

Woensdag 23 april: Industrieaktiviteitendag.

Donderdag 24 april: Landbouwaktiviteitendag. Landelijk symposium "Veehouderij in de toekomst".

Afsluiting van de week met het aanbieden van een manifest aan de overheid en politici.

ontsch.
Het wegverkeer is een grote verzuurder. Direct is het verantwoordelijk voor 55 % van de luchtverontreiniging. Naast stikstofoxyden gaan er veel koolwaterstoffen via de uitlaat de lucht in. 60 % hiervan komt regelrecht van het verkeer. Het overige deel ontstaat bij de produktie van auto's en de brandstof.

Onder invloed van het zonlicht gaan de stikstofoxyden een reactie aan met de koolwaterstoffen waarbij ozon ontstaat dat direkt bomen aantast, maar ook land- en tuinbouwgewassen en cultuurgooederen. Denk eens aan de Cunerastoren. *→ niet door verkeer!*
Papier blijkt nu ook zeer kwetsbaar te zijn. Daarenboven krijgen we nog de voor de volkgezondheid gevaarlijke uitstoot van koolmonoxyde en lood resp. 70 en 80 procent van de totale uitstoot in Nederland.

20% van wat??
De overheid en de milieusorganisaties zijn het met elkaar eens dat de zure depositie tot 20 % moet dalen. De overheid denkt dat te bereiken met het verplicht stellen van katalysatoren en loodvrije benzine; de milieugroeperingen vinden dat onvoldoende en staan een beleid voor waarbij groei van het verkeer wordt tegengehouden.

Het autoverkeer heeft meer dan één nadeel. We noemen er een aantal op:

1. Geluidshindere geluiden van over de 65 decibel treden overal op.
2. Ruimtebeslag: 5,3 % van ons totale landoppervlak wordt ingenomen door wegen, bermen en parkeerterreinen. In bebouwde kommen is dat gemiddeld 22 % van de dure grond.

12
ontbreekt: seizoenvermijpt vooral bij zonnig weer (zuerrelaag) schade door verkeer!
zijn nu wel leuk! doe dat extra maatregelen!!!
van mij gehoord
nee

3. Afvalstroom: 500.000 autowrakken, 1300 ton afgewerkte olie, 8400 ton anti-vries, 25.500 ton autobanden en rubber-slijpsel en 120 kg fijn asbeststof dat zeer kankerverwekkend werkt. Gedeeltes hiervan verdwijnen zonder meer in de grond.
4. Verkeersveiligheid: Verkeer vormt een belemmering voor ouderen en kinderen, zij kunnen zich niet veilig van huis naar school, sport en ontspanning verplaatsen. Dus moeten ze per auto worden weggebracht. Meer verkeer.
5. Economische schade: Miljarden gulden kosten de gevolgen van de verkeersongelukken.
6. Ruimtelijke ordening: Nederland telt ongeveer 5 miljoen personenauto's. Hoewel het aantal verplaatsingen vrij gering is, domineren die auto's wel het straatbeeld. 9 miljoen niet autorijdende burgers moeten er wel rekening mee houden. Bejaarden, blinden en andere invaliden worden daardoor in hun mogelijkheden beperkt ~~anderen ook!~~ (iedereen)
7. Energiegebruik: Alle auto's samen gebruiken driemaal zoveel energie als het openbaar vervoer.

Minder autoverkeer en meer openbaar vervoer zou de zure uitstoot al met 50% kunnen verminderen. Meer geld komt beschikbaar om het openbaar vervoer goed te laten lopen. Werkgelegenheid verplaatst zich naar het openbaar vervoer.

Wat kan een gemeente verder bijdragen?

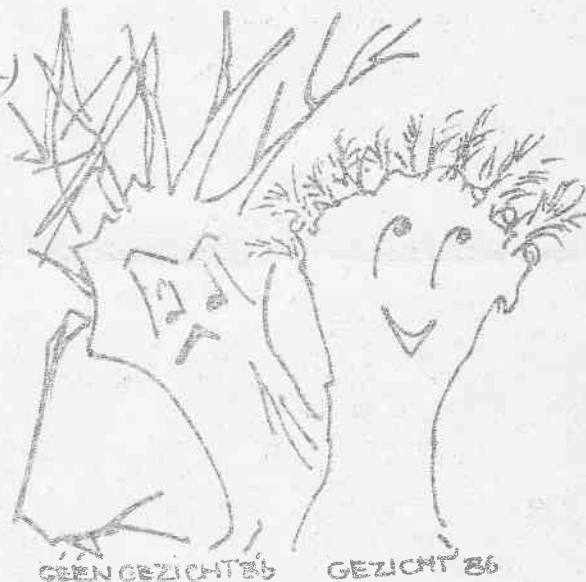
1. Bij het opstellen van structuurnota's moeten alle negatieve gevolgen voor het milieu nadrukkelijk worden genoemd.
2. Bij de ruimtelijke ordening kan men streven naar een evenwichtiger verdeling van verkeersfuncties, zodat men sneller fietst en loopt. Winkels en kantoren moeten goed bereikbaar zijn.
3. Grote verkeersstromen leiden langs de verkeersaders. Parkeergelegenheid aan de randen van woonwijken. Beperkte snelheden (30 km/uur) binnen de bebouwde kom en buiten 50 km/uur. Gemeenten kunnen hun eigen personeel het gebruik van auto's ontsiedigen. *hoge km-vergoe - te drij!*
4. Er dient een verkeerscirculatieplan te zijn waarvan het parkeerplaatsenplan een onderdeel uitmaakt.

Bovenstaands gegevens zijn gehaald uit de map Verkeer en Zure Regen, waaraan is meegewerkt door de Enige Kohte Nederlandse Fietsersbond (E.N.F.B.), Vereniging Reisigers Openbaar Vervoer (ROVER), Milieu Defensie en Natuur en Milieu, en de Groningse Milieufederatie.

N.B. Een exemplaar van deze map ligt ter inzage in de bibliotheek van Rhenen en Elst.

Wiep Duijvetter

KNOTSEIZOEN

85/86

De weersomstandigheden waren subliem! Slechts één keer uitgeregend (17 jan). Voornamelijk gewerkt in strenge koude en op bevroren grond. De dreiging van het Rijnwater speelde ons in eind januari parten. Bijna ging de hele takkenbossen voorraad en houtstapel met de stroom mee. Van de 15 zaterdagochtenden hebben we 13 wilgen geknot in Elst en 3 in de Nede. Aan de Veerstoep sloegen we een 40-tal wilgen keel en snoeiden er 3 op. Bij Jan Raks knotten we er 12.

Voordat de "buitenhak" ijsbaan werd, bos-
ten we hier zo'n 250 bossen. Na de ijspret
vonden we nog 150 bossen terug. Een 100-tal
bossen "verdween" in de Rijn of werd op het
ijs gebruikt als bankje of opgesneden
voor een ijsstiek!!! Brrrr.

Tijdens en na de ijspret besloten we niet
meer te bossen in Elst vanwege de opgelop-
pen schade en teleurstelling.

In de Nude zetten we een houtwal Elzen terug.

Het betrof een wal van + 200 meter lengte.

Het geoogste twijgenhout was ongeschikt om
te binden. Het geoogste haardhout wordt op-
gestookt in de houtkachel van de boer.

De opkomst (van de inmiddels vast ploeg)
bedroeg gemiddeld 9 personen per zaterdag.

We zijn tevreden met deze ploeg en werken
zeer op elkaar ingespeeld en met plezier.

De contacten met het St. Landschap zijn
veelzijdig en goed geweest (Ron Blom).

Tussentijds ook voeling met Amrongen en
Viktor (de houtovenbakker) over de opbrengst
van de bossen.

Wat betreft de relatie met de boeren gaat
het prima. Peter de Boer hoorde een nieuw
kontakt aan in de Nude wat goed uitpakte,
en voor de toekomst meer werk oplevert
(veel achterstallig onderhoud).

Wulf van Laar in Elst (waar ook nog 2 lei-
lindes gesnoeid werden) fêterde ons op
erwtensoop met kluif (15 personen) en zal
- als deworst uit de grond is - op Ramser-
den 15 nieuwe wilgjes poten!

Voor de verzekerings waren we niet inte-
ressant. Gelukkig in het hele seizoen
geen ongeval of ernstig verlies.

In oktober '86 pakken we de draad weer
op:

Wil Schulte
Peter de Boer
San Veen.

DITJES EN DATJES VAN DIRK

DDD-6 Vogels: ga kijken en luisteren!

Het jaar 1986 is door de Vogelbescher-
ming uitgeroepen tot "Vogeljaar". Dat
betekent dat er dit jaar nog eens extra
op wordt gewezen dat het beluisteren
en bekijken van vogels in de natuur een
heel leuke "sport" is! Je komt er tege-
lijk op interessante plekken buiten, in
het bos, de uiterwaard, of gewoon in je
eigen tuin, volop in de frisse lucht.
Daar komen nu ook allerlei planten boven
de grond, en de eerste bloei. Speen-
kruid, klein hoefblad en madeliefje zijn
typische lenteboden, maar zijn dit jaar
wel erg laat verschenen, en bosanemoon
en sleedoorn zijn straks beaard een
maand te laat...

Wat de vogels betreft: wat voor weers-
omstandigheden ook, een aantal soorten
begint zeker al in februari te zingen!
Met name heggemus, koolmees, winterko-
ning, roodborstje, vink, merel, en
zanglijster waren bij vele mensen al
dikwijls luid en duidelijk in de tuin
te horen. Probeer die geluiden eens
vast te houden, te herkennen, een ver-
rijking van je leven! In het bos hoor je
naast de al genoemde, bijvoorbeeld ook
al vaak de zwarte mees: een opvallend
"piet-zie, piet-zie, piet-zie, piet-
zie".

De eerste tjiftjaf hoorde ik op 27 maart
op de Wageningse berg, nog wat aarzelend
in de lentewind en kennelijk pas terug
uit Afrika. Op 28 maart op de Grebbeberg,
toen zong hij al "echt", vrolijk duike-
lend de eerste insekten na. In de buurt
van mijn tuin - soms komt dit misachtig-
ge vogeltje water drinken! - was de
eerste zang van de tjiftjaf op 6 april
(vorig jaar een weekje eerder). Met
juist dit vogeltje kun je "kontakt"
maken: door een bepaald geluidje te her-
halen, komt hij dichtbij en fluit hij
opgewonden hetzelfde waarschuwingstoon-
tje terug! De eerste fitis is door de
vele koude kennelijk nogal vertraagd. In
de bomen zitten dit voorjaar opvallend
veel sijsjes met hun doorlopend "mieze-
lend" geluid. In deze winter kwamen
vooral veel vinkachtigen op het strooi-
voer af: vink, keep, groenvink, goud-
vink-- de mannetjes telkens met een veel
bontter verenpak dan de meer misachtige
wijfjes. Voorts sijsjes graag op de ge-
pelde pinda's, en idem liefst 6-verschil-
lende soorten mezen!

Voordat je nu denkt: dat zal niet meeval-
len al die vogels te leren en te her-
kennen, niet alleen aan grootte en kleur,
maar ook nog aan hun gezang...! Nou dat
valt baslist mee-- de bekendste soor-
ten zijn vaak talrijk en omvatten in to-
taal slechts enkele tientallen soorten
(van wilde planten zijn er meer!). Dank

zij dit Vogelkijkjaar 1986 is er nu ook een cursus op de TV (KRO), met een heel aardig cursusboek met duidelijke plaatjes en handige tips. Verder worden er door het IVN voortdurend excursies georganiseerd, idem door de KNNV — oa. 26 april as. om 7 uur 's morgens op de Grebbeberg, op 8 mei gaan we dauwtrappen op de Grebbeberg met het Utrechts landschap (altijd weer een spektakel!), op 10 mei is er de eerste VVV-wandeling van dit seizoen — onderlangs de Grebbeberg (verzamelen NS-parkeerterrein, 19.30 uur), en ook op onze beide zure regenwandelingen van 20 april (start trimbaan, half 11 en half 3) zullen we ongetwijfeld veel vogels kunnen horen. Een algemene ervaring: je leert heel snel soorten kennen (dat geldt ook voor wilde planten) door mee te lopen met anderen, die ze al wel kennen. Als je een verrekijker meeneemt, kun je geluid en uiterlijk in combinatie leren herkennen.

Een combinatie van zang en beeld van circa 40 bekende vogels heb ik speciaal vervaardigd door voor de basisscholen in Rhenen, Elst en Achterberg. Daarmee zijn we intussen al bij een aantal scholen geweest. De kinderen vinden dit heel leuk, soms omdat ze de vogelzang en dia's herkennen of anders gewoon interessant of wonderlijk vinden. Het is belangrijk kennis van de natuur al vroeg bij te brengen, zeker nu het enerzijds niet zo goed gaat met milieu en natuur (over de gehele aarde), en anderzijds vele mensen leven in de ban van het heb-

ben. Op die leeftijd reageren mensen nog heel spontaan. Met nog een aantal scholen spreken we de datum nog af, tot eind mei (en juni) zijn de vogelgeluiden zeker nog "opportuun"! Aanmelding is nog steeds welkom. Binnen onze Werkgroep moeten we ook maar eens een "vroegevogel"-excursie houden!

Intussen viel de "boomfeestdag" op 9 april wat de vogels betreft helaas ontzettend tegen. Na beeld en geluid in een klas aan de Platanenschool vertoond te hebben, kreeg ik deze kinderen toevallig ook ter begeleiding op de boswandeling na hun aanplanten van eikeboompjes. Het was zulk somber, winderig en koud (4° —) weer, dat bijna geen vogel zijn snavel open deed. Vorig jaar daar-entegen hadden we op deze dag toevallig 20° en konden we vele geluiden beluisteren, terwijl er bovendien parende kikkers en padden waren, en zelfs een voorbij vliegende citroenvlinder. Dit valt nu eenmaal niet te plannen.

Echter, onherroepelijk kunnen we elk jaar maanden lang van de vogelzang genieten, en die tijd is er nu weer! Dus geef je oren en ogen (+ verrekijker) de kost — en loop ook eens met een excursie mee!

Dirk Frins

JAARVERSLAG 85

Werkgroep Milieubeheer 15 jaar

Lustre zijn ook bedoeld om achterom en vooruit te zien.

Blijft een werkgroep milieubeheer nodig?

Is er al niet genoeg informatie?

Hadden de oprichters niet net zoals de

Wageningen, door Griet Bongers verwoord,

gemeend na enig jaren overbodig te zijn?

Voorlopig ziet het er niet naar uit dat

werkgroepen milieubeheer overbodig zullen

zijn, als gevolg van onze westerse cultuur.

Gezien vanuit de indische cultuur ken-

merkt de westerse cultuur zich door heb-

nucht, wat hier als een "deugd" wordt be-

Hebzucht gaat voorbij aan de gevolgen voor de toekomst, totdat de gevolgen zo zichtbaar worden dat ze nog nauwelijks te keren of te beheeren zijn. Zien we naar de mestoverschotten, vervuiling van drinkwater, gifbelten of naar de opslag van radio-actief afval, dat we voor zeer veel generaties lang willen achterlaten.

Het is de aarde die huult, ze zien de Indianen onze westerse cultuur. Een buitenstaander ziet scherper, maar toch, ze voelen wij het ook zelfs soms!

Redend us om door te gaan, en wel met enthousiasme.

Over de activiteiten van het afgelopen jaar. Man ik kort zijn vanweg de verslaggeving in onze Nieuwsbrieven, doch in vogelvlucht zal ik ze weer in Uw herinnering brengen.

Onder een grote paraplu, ter bescherming tegen de zure regen, waaraan o.a. enige biggen paupers, plantjes en andere attributen hingen, werd het jubileumjaar 1985 op de nieuwjaarsreceptie van B en W met een toepasselijk lied ingezet.

Het aandeel van mest aan "zure regen" was onderwerp op een forumavond met inleiders op 11 april in het Dorpshuis te Achterberg.

Ondanks bezwaren voor het milieu, die de WMR regelmatig inbracht via hoorzittingen en bezwaarschriften, werden toch uitbreidingen van bio-industria in de gemeente toegestaan.

Dat ook in Rhenen de bossen aangetast zijn, kon men leren zien op bosexcursies op 14 april tijdens de "nationale zure Regenweek". Ook werden daarna nog verschillende excursies van scholen begeleid. Helaas had de personeelsvereniging van de gemeente geen belangstelling voor een aangeboden excursie.

Op 13 maart was het eindelijk zover, dat de Nota Minder Gif Meer Natuur aan wethouder Vink, namens de gemeente, aangeboden kon worden.

Ermiddels is een klein groepje aan de slag gegaan om met de betreffende ambtenaren aan een concreet plan voor Rhenen te werken.

Wel is de gifspuit dit jaar aan enkele straten voorbij gegaan. Hier waren boomspiegels door Dirk Prins met bodembedekkers ingeplant. Ook op hellingen o.a. Vijverberg, waar een dichte mat van muiscortje, erosie en andere ongewenste kruiden geen kans liet, is aanplant van bodembedekkende kruiden een succes gebleken en

een goed en milieuverrijkend alternatief voor de gifspuit.

Voor de nota was in het gehele land grote belangstelling. Meer dan 300 nota's zijn verstuurd en nog steeds is er vraag naar. We hopen dat deze nota daadwerkelijk minder gif en meernatuur tot gevolg zal hebben.

Op 2 scholen plantten we met de leerlingen bodembedekkers, na vertoning van de film "Ik ben groengek", een film in het kader van de actie "Natuur je buur" van het min. van VROM om de natuur meer in de woonomgeving te brengen.

De filmvoorstelling op 7 scholen (660 leerlingen) was een extra jubileumactiviteit rond Boomplantdag. De boomplanters maken na of voor het planten een bosexcursie waarbij verschillende werkgroepleden meegaan om over de natuur te vertellen.

Op de Berg MAVO (klassen 1, 2 en 3) werden lessen verzorgd over afval en energie aan de hand van "speels" materiaal (de voorlichtingsfilm "Nog net niet te laat" werd vertoond).

De bloeiende bodembedekkers een verrijking zijn en een beter alternatief dan grijze dichtgeslagen gekorrelde grond, toonden ons de prachtige kleurenfoto's op 2 panelen van Dirk Prins op de Open dag op 11 mei in de Westpoort. Hier kon men ook kennis maken met de verschillende organisaties die werken voor een beter natuurbeheer.

De Open dag leerde ons dat informatie naar de mensen gebracht moet worden. Dit deden we op de Oranjermarkt op 30 april, waar we aan veel belangstellenden alle voordelen van het VAM-vat uitlegden. In ons standje konden ook de antwoorden van onze prijsvragen in de Rhenens Betuwe Courant worden ingeleverd.

De prijs was een vaartocht op de Rijn met de turf tjalk "de Omseker" van de fam. Duijvetter. Ook wethouder Vink voer mee in juni en allen genoten van het mooie aangezicht van Rhenen vanaf de wateren. Onbegrijpelijk dat B en W in mei plannen opperden dit beeld en de rust onder de Cuneratoren te willen verstoren door de aanleg van een jachthaven annex surfplas aan de Veerweg.

De WMR heeft haar commentaar hierop in de vorm van een nota aan de raadsleden kenbaar gemaakt. Een prachtige poster "Behoud de Uiterwaarden", een zeer goed getimede actie van de Gelderse Milieu Federatie, is aan de gemeente aangeboden.

Als laatste jubileumactiviteit organiseerde de WMR samen met "Energie Anders" een zeer geslaagde zg. PZS excursie (Pasieve Zonne Energie). In Albiasserdan zagen we een gerealiseerd project van energie-zuinige woningen in de woningwetsfeer.

In Hoofddorp bekeken we de Proeftuin van experimentele woningbouw wat ons een toekomstbeeld te zien gaf.

Jaaaar dat niemand van het gemeentebestuur aandachtige excursied eelname! Hoe gemist deze kans is, bleek ons uit het ontwerp bestemmingsplan Radboudweg, waarin het woord energie zelfs niet ter sprake komt.

Na klachten over overmatig giaren op de akkers rond de Koerheuvel worden nu grondwondsters onderzocht.

Ook op de Rijn werden ernstig vervuilende stoffen geleend door de Rhenus. In November is het bezwaar van het actiecomité "Rhenus Zuiver", waarin ook de WMR is vertegenwoordigd, tegen de hinderwetvergunning van de Rhenus in de Raad van State behandeld. Een uitspraak is er nog niet. Wij blijven verontrast, mede door de uitstoot uit de destillatiatoren, welke naast stank ook gevaarlijke stoffen zou kunnen bevatten. Een aanvullend onderzoek heeft nu plaats

Naar aanleiding van fouten in het beheer en beheersplan van de Rhenense stadshoven, rijst bij ons de vraag waarom Rhenen zo gebakken zit aan de Heidenrij. De Prunusbestrijding die deze Rij. uitvoert acht de werkgroep achterhaald, en het werken met bestrijdingsmiddelen in het waterwingebied onzorgvuldig. Ook de bomen in het Kon. Elisabethplantsoen hadden onze aandacht en zorg, wat resulteerde in minder parkeerplaatsen tot behoud van deze monumentale bomen.

Genoemde en andere actuele punten, naast het doorgeven van informatie, waren onderwerp op onze 2-maandelijkse gemeente-overleg. Vaak komen dezelfde onderwerpen terug op de agenda, bv. nog steeds is geen systematische inzameling van oud papier tot stand gekomen in Rhenen. Wel is in april een blikcontainer op de Fred.v.d.Faltshof geplaatst, met succes!

Onderwerpen van gesprek met de dienst Gemeentewerken zijn in een nota van de werkgroep in jan. '85 opgesteld en door de gemeente overgenomen. Gezamenlijk valt er nog veel te overleggen, doch menig werkgroepslid houdt het liever op geen woorden naar daden, en knut een

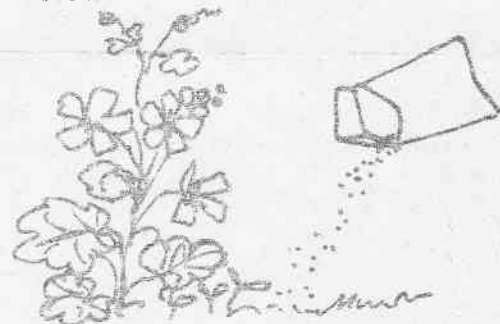
wilg, plaatst en zaait kruiden, maakt compost, isoleert zijn huis, rijdt op de fiets enz.

Ook is ons verzoek tot een startsubsidie voor schillenboeren gehonoreerd met fl.1000,- per jaar en 4 keer te verstrekken. In de gemeente zijn nu 3 schillenboeren werkzaam.

Tot slot, ook zelf lieten we ons voorlichten op landelijke en regionale cursussen en studiedagen van o.a. de WED en Milieufederaties. Of andersom gaven we groenadvies en informatie over onze Groennota bv. op de Studiedag voor consultants van stedelijk groen in Aalsmeer en de Plantscenendienst van Arnhem.

Wies Cobben

VERRIJK LIWTUIN MET WILDE PLANTEN

GOED VOOR UZELF,
VOOR DE BIJEN,
EN DE BODEM
EKO-WINKEL
ONDER DE POORT

Wist U dat "Onder de Poort" ook Maerl, Hoorn- en beendermeel en bentoniet (kleimineraal) verkoopt, voor een snelle en vruchtbare compost?

Ook kunt U hier een VAM-compost vat van de gemeente bestellen.

Nieuw is de verkoop van zaden van wilde inheemse planten à f. 1,75 per pakje. Binnenkort zijn ook plantjes te koop.

FINANCIËEL JAAROVERZICHT WMR 1985

<u>BATEN</u>		<u>LASTEN</u>	
Beginsaldo	471,13	Declaraties	
Donaties	1475,--	(onkostenvergoedingen)	1606,25
Opbrengst groennota's	742,50	Giften Mil.Ver.	90,--
Subsidies (eenmalig)	1411,80	Abonnementen	185,--
Giften (eenmalig)	300,--	Kosten groennota's	733,70
opbrengst verkoop		Secretariaatskosten	200,--
boekje Zure Regen	125,--	Zure regenboekjes	125,--
Rente	7,95	Eindsaldo	1593,43
	<hr/>		<hr/>
	4533,38		4533,38
	<hr/> <hr/>		<hr/> <hr/>

In de loop van het afgelopen jaar heeft er een verandering plaats gevonden binnen het dagelijks bestuur van de W.M.R.

Ali de Boer heeft, na ruim 10 jaar de penningen voortreffelijk beheerd te hebben, haar functie overgedragen aan Irene Henzen.

Het hier boven gepubliceerde financieel jaaroverzicht 1985 is dan ook van de hand van Irene.

De functies voor het dagelijks bestuur van de Stichting Werkgroep Milieubeheer Rhenen zijn nu als volgt:

Orietje van der Voet, voorzitter
Molenberg 26, 3911 PS Rhenen
Tel. 2669

Wies Cobben, secretaresse
Utrechtsestraatweg 7, 3911 TR Rhenen
Tel. 2147

Irene Henzen
Baaldaan 2, 3911 BB Rhenen
Postgironummer 2911077